

# „Samo za intimne krugove“ – odraz društvenog položaja žena i kabaretske seksualnosti u ranoj diskografiji

Dr. sc. Jelka Vukobratović, Muzička akademija u Zagrebu

# Istraživački projekt *Diskografska industrija u Hrvatskoj od 1927. do kraja 1950-ih*

## Diskografska industrija u Hrvatskoj od 1927. do kraja 1950-ih



HRVATSKA E-DISKOGRAFIJA

PUBLIKACIJE I IZLAGANJA

SLUŠAONICE I PRILOZI

ODABRANA GRADA

SURADNICI NA PROJEKTU

IZVJEŠTAJI

NOVOSTI

KONTAKT

Ovaj je projekt prvim primjerom sustavnoga znanstvenog pristupa temi diskografske industrije u Hrvatskoj. Ustrojen je na razdoblje od 1927. do kraja 1950-ih, obuhvaćajući time doba felak ploča u produkciji triju diskografskih tvrtki sa sjedištem u Zagrebu: Edison Bell Penkala, Elektroton i Jugoton. Osim ugroženosti gramofonskih ploča kao primarnih izvora te manjke pouzdane dokumentacije o njima, poticaj za zajednički rad sedmero suradnika na projektu i doktoranda dolazi i iz razumijevanja diskografije i njezine podupirute industrije kao konstitutivnih za glazbu i glazbeni život s obzirom na dva ključna aspekta: samu glazbu koja se ostvaruje u izvedbi (ili kao izvedba te diskografske "filtre" koji kroz odabir glazbenog repertoara i interpreti, produkcijske mogućnosti i težnje, uvjete rada glazbenika i načine tržišnog plasmana iscrivavaju ne samo dinamiku, hijerarhije i tendencije u glazbi i glazbenom životu nego i mikropovijest hrvatskog društva i kulture razmatranih razdoblja. Polazimo od hipoteze da diskografska industrija predstavlja važan uzorak za uvid u modernizacijske procese u hrvatskom i širem jugoslavenskom društvu, odnose kozmopolitizma i nacionalizma, klasnu stratifikaciju društva, regionalne razlike te međustraničke i rodne odnose.

Pet je osnovnih ciljeva projekta: (i) izraditi temeljitu i sveobuhvatnu bazu podataka diskografskih izdanja triju zagrebačkih diskografskih tvrtki; (ii) dati znanstveno utemeljen uvid u poetiku, politiku i ekonomiju diskografske industrije razmatranih razdoblja; (iii) podrobno, u formi studija slučaja, istražiti pojedine odabrane aspekte diskografske industrije; (iv) unaprijediti domaću znanost o glazbi povezujući uvide etnomuzikologije, historijske muzikologije i studija popularne glazbe; (v) pridonijeti jačanju svijesti u javnosti o diskografskim izdanjima kao važnom dijelu kulturne baštine.

Metodološka okosnica istraživanja je na arhivskom radu. To u prvom redu podrazumijeva analizu arhivske građe (pohranjene u Zagrebu, Šrđgovi, Osijeku, Splitu, Rijeci, Sisku, Ljubljani, Beogradu, Pragu i Washingtonu) koja govori o djelovanju diskografskih tvrtki Edison Bell Penkala, Elektroton i Jugoton te trgovinama ploča. U dijelu istraživanja koje se odnosi na suvremene odbijeske projektne teme, upotrijebit će se kvalitativne metode istraživanja uvriježene u etnomuzikologiji i srodnim disciplinama. U vezi sa zajedničama kolekcionara i diskofila bit će riječ o polustrukturiranim intervjuiama, biografijama, životnim pričama i usmenoj povijesti, dok ćemo se u vezi s interakcijama u virtualnom prostoru osloniti na metodološka iskustva iz sfere etnografije Interneta.

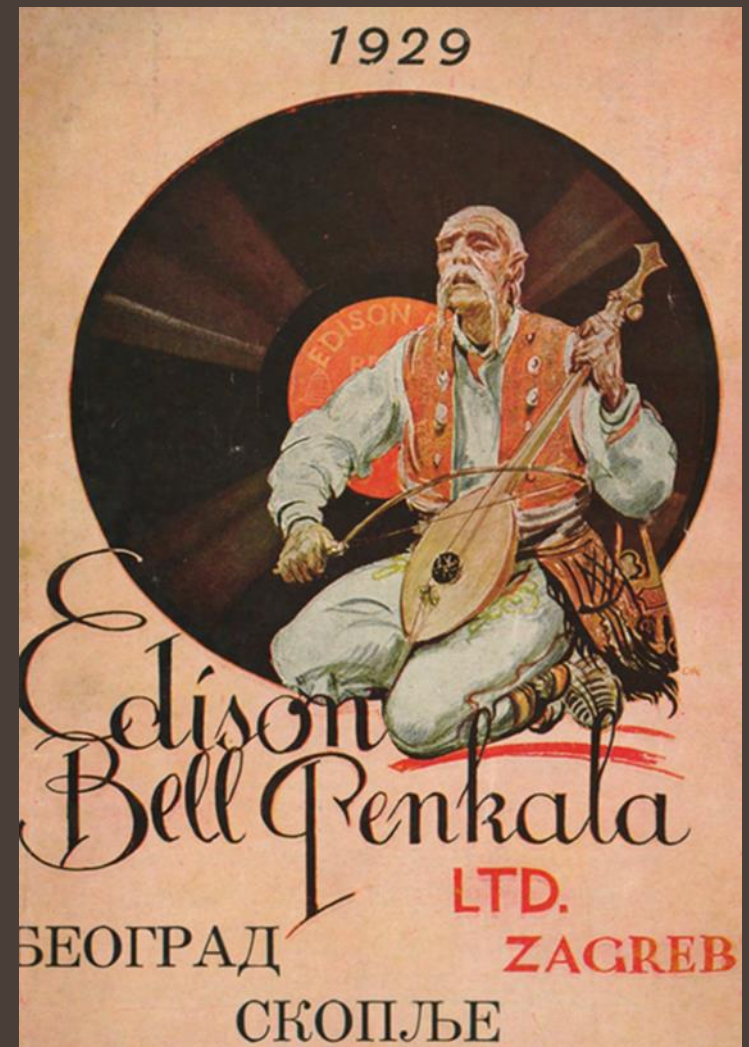
Projekt će rezultirati publikacijama (znanstvenim člancima, zajedničkom knjigom, doktorskom disertacijom i dr.), individualnim i skupnim izlaganjima na konferencijama i konferencijom u vlastitoj organizaciji, elektronskom bazom podataka Hrvatska e-diskografija, javnim slušaonicama ploča i radijskim prilozima. Odabrana građa – naročito presnimke s gramofonskih ploča objavljenih prije 70 i više godina te katalogi triju tvrtki – također će se učiniti dostupnima javnosti.



- Razdoblje šelak ploča 78rpm
- Zagrebačke tvornice ploča:
- Edison Bell Penkala (1927.-1938.)
- Elektroton (1938.-1945.)
- Jugoton (1947.-)
- <https://www.ief.hr/istrazivanja/znanstveni-projekti/diskograf/>
- [projektdiskograf@gmail.com](mailto:projektdiskograf@gmail.com)

# Gramofonske ploče kao građa za istraživanje

- Izvedba umjesto notnog teksta kao fokus
- Podaci kakvi se ne nalaze drugdje
- Sprega konteksta industrije, glazbenog života i društvenog uređenja



# Diskografska industrija kao svjedok i dokument nestalih glazbenih svjetova

- Kabaretska kultura međuratnog Zagreba
- Igor Mrduljaš: *Zagrebački kabaret. Slika jednog rubnog kazališta.* (1984)
- Izvođači: Aleksandar Binički, Margita i Dejan Dubajić, Milan Šepec, Arnošt Grund, Juraj Dević, Irma Polak
- Naznake recepcije ploča i žanrova
- Podaci o plesnom koraku uz pojedinu ploču: foxtrot, slow fox, tango, English Waltz



# Problem prijenosa popularne glazbe iz javne u privatnu sferu

Harlem night life  
broadcasts

Shane Vogel: *The Scene of  
Harlem Cabaret* (2009)



JURAJ DEVIĆ, član hrv. zem. kazališta, Zagreb.

Velike ploče (25 cm.) Znak ploče „Odeon“. Ciena K 4.—

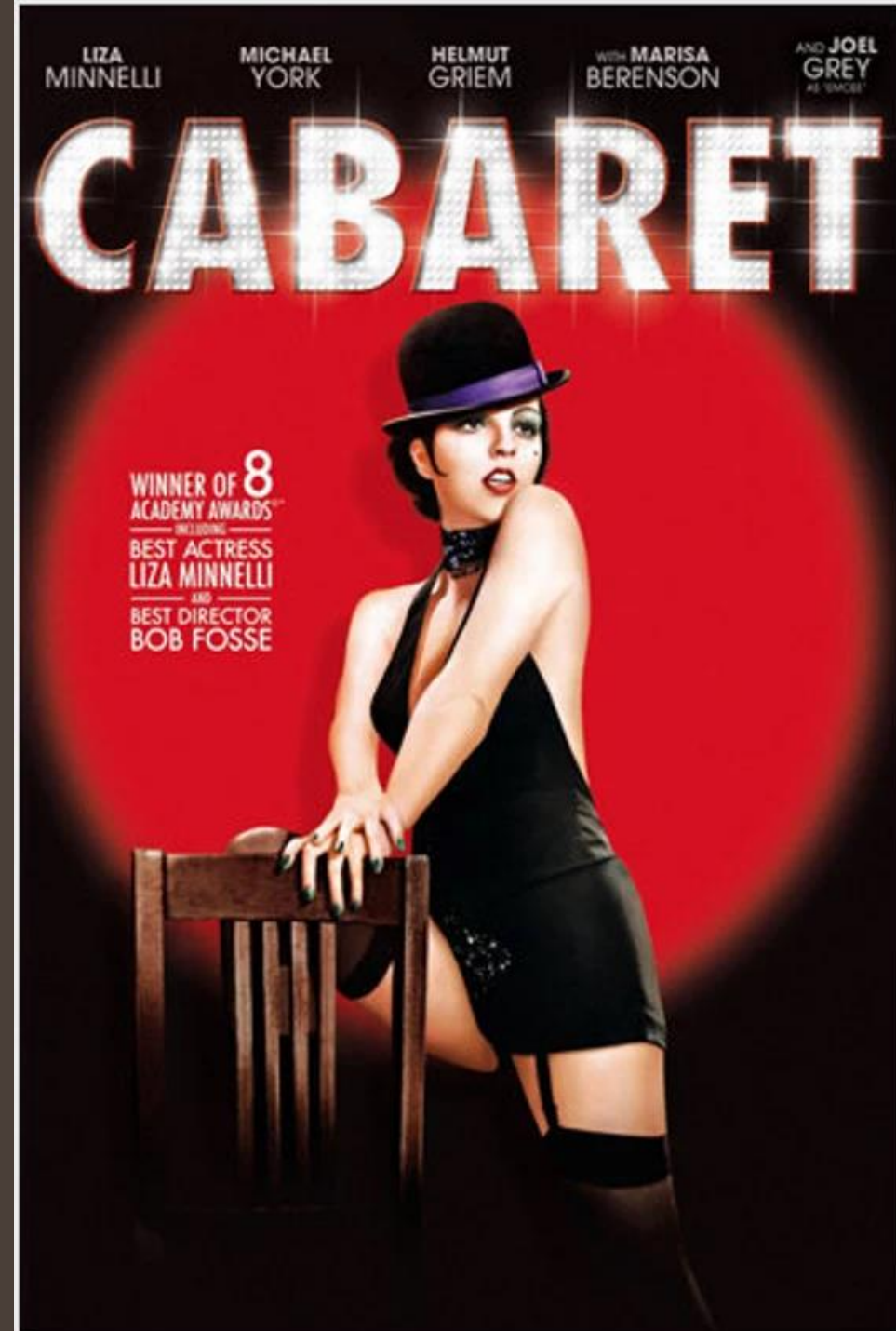
Izvolite samo  
po ovom broju  
naručbu učiniti.

Pikantne snimke (samo za gospodu)

- 70495 Tako se radi u braku.  
Prvo uštreanje.
- 70496 Gore i dole.  
Sprieda i straga.
- 70497 Izpovjed mlade djevojke.  
Tajna njene pikse.
- 70498 U postelji.  
Kod zubara.
- 70499 Prodika plebanuša poslije fašnika, I. dio.  
Prodika plebanuša poslije fašnika, II. dio.

# Političnost kabaretske pozornice

- John Warren „Weisse Strümpfen oder neue Kutten Interwar. Cultural Decline in Vienna in the 1930s“ U: *Interwar Vienna: Culture Between Tradition and Modernity* (2009)
- Peter Jelavich: *Berlin Cabaret. Studies in Cultural History* (1996)
- Seksualna emancipacija putem kabaretskih izvedbi
- Kuplet (*couplet*) – strofna pjesma šaljivog i lascivnog karaktera



Kupleti u  
produkciji EBP

Aca Binički: Aci je sve smešno



Aca Binički: Gačice djevice  
orleanske





Günter Berghaus: „Feminism, Americanism and Popular Entertainment in Weimar Germany“, *Journal of Design History*, 1988.

- Prve ženske političke organizacije na prostoru Jugoslavije
- Holivudski imaginarij idealne djevojke i „Girlkultur“
- Prijenos u lokalni kontekst („Girls“ u časopisima „Svijet“ i „Kulisa“)





Vlaho Paljetak: Više  
vrijedi jedna žena nego  
djeve sve



- Refren:
- Više vrijedi jedna žena, nego djeve sve
- To pogodit nije teško baš, zar ne?
- Svaka djeva odmah misli na brak, znaj
- Ali žena bez da moliš, znade ona što ti voliš
- I u tvoj se odmah baci zagrljaj





Naljepnica ploče „Marica prima prvu injekciju“  
Jurja Devića i Olge  
Jankove s izgrebanim  
višeznačnim naslovom

## Žene kao interpretkinje kupleta

- Juan Pablo González: „Das Couplet und die Konstruktion urbaner populärer Musik in Lateinamerika“. *Song and Popular Culture*, 2008.
- Cijenjene svjetske izvođačice i glumice
- Javna izvedba kupleta kao transgresija rodних i seksualnih normi
- Promjena konteksta u diskografskoj industriji?
- Ploče namijenjene muškarcima i potajnom slušanju u „intimnim krugovima“

# Kontekst industrije, kapitalizma i krize

- Pitanje ženskih prava u razdobljima (ekonomske) krize
- Pitanje funkcioniranja glazbene industrije u odnosu na ženska/ljudska prava
- “music media play a particularly important role in guiding consumers towards particular meanings (...) that commonly involve reference to well-established gender stereotypes or assumptions, and that reinforce inequalities between men and women” (Sarah Cohen u *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*, 1997. p. 29)
- Rana diskografska industrija otvara važna pitanja studija popularne glazbe

Hvala!

[projektdiskograf@gmail.com](mailto:projektdiskograf@gmail.com)